SÖRMLANDS-LÅTEN

Nr 1 2025

1925 100 år 2025

SÖDERMANLANDS SPELMANSFÖRBUND

Medlemstidning för Södermanlands Spelmansförbund

Sörmlandslåten

Medlemstidning för **Södermanlands Spelmansförbund**
c/o Leif Johansson

Torggatan 18c lgh 1302, 646 33 Gnesta

pg: 12 24 74-0
org.nr. 818500-9233

Medlemstidningen Sörmlandslåten
Ansvarig utgivare:
Bert Persson

Redaktionskommitté, sormlandslaten@sormlandsspel.se
Birgitta Stenberg
Kerstin Lanbeck Vallén
Leif Johansson

Styrelse:
Ordförande: Bert Persson
Sekreterare: Adela Björn
Kassör: Ing-Marie Rapp
Övriga ledamöter: Christina Frohm, Maria Melin, Rolf Siwertz,
Lotta Fernros
Suppleanter: Emma Tjärnström, Maria Munkhammar
Revisorer: Håkan Alm, Amanda Gydemo-Östbom
Revisorssuppleant: Annelie Sandell

Skicka din e-postadress till oss, då kan du få information digitalt! Och kom ihåg att meddela ändringar; vid varje utskick får vi några mail i retur pga felaktiga e-post-adresser! Skicka adressen till lotta@fernros.se

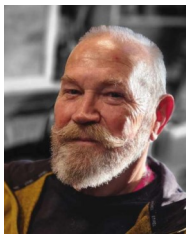
Läs om hur vi behandlar personuppgifter på http://sormlandsspel.se/juridik/

Bidrag till kommande nummer av tidningen vill vi ha som word-fil eller text-fil till sormlandslaten@sormlandsspel.se. (Kontakta redaktionen om du vill skicka fysiskt material.)

Använd om möjligt Times New Roman, stl 10 med 1,15 i radavstånd. Bifoga gärna bilder (i jpeg-format som separata filer), det lättar upp och gör det enklare att läsa tidningen. Vi förbehåller oss rätten att redigera insända bidrag, samt i förekommande fall sortera och prioritera bland insända bidrag.

Annonser om evenemang skickas till Kerstin Lanbeck Vallén kerstin.lanbeck@telia.com som lägger upp dem på www.sormlandsspel.se där all aktuell information återfinns.

Ordförande har ordet

Bert Persson

Så är då jubileumsåret i full gång. Året inleddes med att Arne Blomberg påbörjade det omfattande projektet *”100 år – 100 spelmän”.* Varje vecka publicerar Arne spelmansporträtt av sörmländska spelmän på nätet och i januari genomfördes även en välbesökt invigningskonsert i Gnesta.
Framför oss har vi den stora Jubileumsstämman i Dunker. Den äger rum 14 juni. Det kommer att finnas möjlighet att delta på ”workshop”, scenprogram med sörmländska spelmän, buskspel och avslutande jubileumsmiddag. Veckan före midsommar blir det sedvanligt låtläger för ungdomar. Det kommer att äga rum på Söra Scoutgård utanför Nyköping. Det finns också planer på att förbundet ska delta under Malmköpings marknad 31 maj. Det finns också planer för hösten, men det återkommer vi till.
I slutet av april är vi värdar för SSR’s förbundsstämma. Det blir ”kurser” och konsert lördagen 26 april på Sörmlands museum i Nyköping och på söndagen 27 april har du möjlighet att närvara på SSR’s förbundsmöte.
Förbundets 100årsjubileum uppmärksammas även av andra. 13 juli kl. 13.00 arrangerar Valla – Lerbo Hembygdsförening en träff där de ska hylla och minnas Albert Boström. Adam Bülow kommer att spela där, så packa fiolen, eller det instrument du spelar, och bege dig till Lindstugan.
Jag avslutar med ett tips: titta in på förbundets hemsida, sormlandsspel.se eller förbundets facebooksida där mer information kommer om vad som kommer att hända.
Jag önskar alla en skön sommar med mycket spel och dans!

Bert Persson

Södermanlands Spelmansförbund – 100 år genom jubileer

Att Södermanlands spelmansförbund fyller 100 år i år har förhoppningsvis inte undgått någon av Sörmlandslåtens läsare. Genom åren har spelmansförbundet gärna firat årsdagar och här kommer ett urval.

1935: 10-årsjubileum firades med stämma och kompositionstävling på Stenhammar med Prins Wilhelm som högtidstalare och prisutdelare. Stämman var välbesökt, ca 8000 personer var där.

1945: Vid 20-årsjubileet var det återigen kompositionstävling på Stenhammar och samtidigt uppspelningar för Zornmärket. I Nyköping var det jubileumsstämma på midsommardagen.

1950: Till 25-årsjubileet gavs det ut en Festskrift och det var stor jubileumsstämma på Julita.

1955: När förbundet fyllde 30 år var det också jubileumsstämma på Julita med många gäster från andra landskap. Man ordnade den första stämman i Brevens Bruk i samarbete med Östergötland och Närke.

1965: 40-årsjubileet firades med jubileumsstämma i Nyköping.

1975: När spelmansförbundet fyllde 50 år var det rekord i spelmansstämmor i landskapet, 9 st. Vid stämman i Malmköping ordnades VM i gubbstöt, stort festtåg mm. En artikel av Arne Blomberg, *”… efter sitt wijs stryka och spela”* med historik och framtidstankar publicerades i Hembygden.

1935 Stenhammar

1985: I samband med 60-årsjubileet visades utställningen *Trollfiol och syndaskrynkle* (sörmländsk folkmusik under 300 år) med diverse kringarrangemang i Nyköping och det var jubileumsstämma i Nyköping.

1990: Folkmusik-och dansåret sammanföll med förbundets 65-årsjubileum. Det var zornmärkesuppspelningar i Nyköping med många kringarrangemang under veckan (*Spelmanssemester*). Kassettbandet *Välkommen till världen* gavs som gåva till alla nyfödda i Södermanlands län.

1995: 70-årsjubileet firades bla med kompositionstävling och jubileumsmiddag i Malmköping och Arne Blomberg skrev i Sörmlandslåten ”*Nedkomst och födslovåndor*”, en historik med framtidstankar.

2000: När Spelmansförbundet fyllde 75 år var det uppspelningar för zornmärket i Malmköping och många olika arrangemang hela veckan. Det var bla en spelmanstävling i Flen till minne av den första spelmanstävlingen i Södermanland 1910. I Sörmlandslåten kunde man läsa om Spelmansförbundets historia, det var jubileumsmiddag på årsmötet och jubileumsstämma på Julita. Som present från Nordiska museet fick förbundet ordna en spelmansstämma på museet vilket skedde året därpå, 2001.

2005: Spelmansförbundet fyllde 80 år och Arboga möte ordnades; ett samarrangemang med Västmanland och Närke. Erikssons notbok gavs ut, vissektionen bildades, det var jubileumskonsert i Eskilstuna och årsmöte med jubileumsfest i Malmköping.

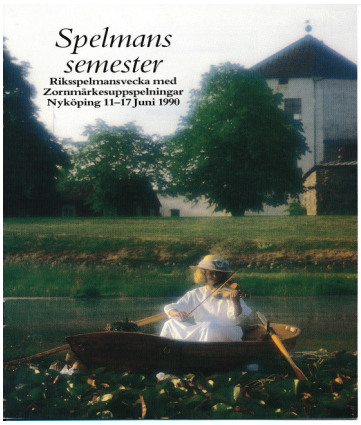
2015: Förbundets 90-årsjubileum firades i Malmköping med Pelle Fors-tävling och Sörmlandslåten hade en fyllig historik om de första 90 åren.

2025: 100-årsjubileet firas på flera sätt. Året inleddes med jubileumskonsert i Gnesta som du kan läsa om på annan plats i tidningen. Det har utlysts en kompositionstävling och prisutdelning sker på jubileumsstämman i Dunker i sommar. Vidare har SSR årsmöte med kringarrangemang i Nyköping, det blir stämma på Torekällberget i höst, Staffansspel i Nyköping och säkert något mer. Videoprojektet *100 år – 100 spelmän* löper på under hela året. Håll ögonen öppna efter information på hemsidan och Facebook. https://sormlandsspel.se/pa-gang/

/Kerstin Lanbeck Vallén

1950 Julita

1990 Spelmanssemester Nyköping

Festskrift 1950

1965 Nyköping

1975 Malmköping

2015 årsmöte

2000 riksspelmansvecka Malmköping

2005 Julita

Södermanlands spelmansförbund, bildandet och den första styrelsen

Kerstin Lanbeck Vallén

Sörmländskt spelmansförbund bildat.

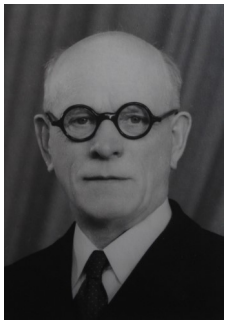
Ett spelmansförbund, den första sammanslutningen i sitt slag i landet, bildades på midsommardagen vid sammanträde på Stadshuset i Malmköping-i samband med det på Malma hed anordnade Midsommartinget. Vid sammanträdet närvoro ett 20-tal spelmän från olika delar av länet. Sammanträdet hölls under ordförandeskap av handl. Zeth Karlsson, Strångsjö.
Förslaget till stadgar föredrogs, diskuterades och godkändes. Det beslöts att förbundet skulle kallas Södermanlands spelmansförbund. Till styrelseledamöter i detsamma utsågos handlanden Zeth Karlsson, Strångsjö, kandidat G. Wetter, Katrineholm, bokbindaren Carl G. Axelsson, Hagstugan, Flodafors, handlanden Gunnar Hansson, Malmköping samt Bernhard Boström, Katrineholm.
Till förste hedersledamot i förbundet utsågs amanuensen E. Granhammar, Riksmuseet.

Så kunde man läsa i tidningen Folket 25 juni 1925. Lägg märke till i första meningen ***"…den första sammanslutningen i sitt slag i landet…"*** Bildandet av Södermanlands spelmansförbund blev alltså inte bara starten för spelmansrörelsen i Södermanland utan starten för spelmansrörelsen i Sverige! Ernst Granhammar var initiativtagare till bildandet av spelmansförbundet och blev dess förste hedersledamot. Vilka var personerna i den första styrelsen? De flesta namnen är bekanta även nu 100 år senare eftersom flera av medlemmarna i den första styrelsen blev förbundet trogna under många år, ja i några fall livet ut.

Seth Carlsson

Seth Carlsson från Strångsjö var förbundets ordförande fram till 1931. Han blev sedan godsägare och flyttade till Vinäs nära Västervik. Kontakten med spelmansförbundet behöll han till sin död vilket många brev i spelmansförbundets arkiv vittnar om. I arkivet och på hemsidan finns flera av hans notböcker med uppteckningar och avskrifter. Här finns bla en version av Lästringe gånglåt med två repriser och bidrag från kompositionstävlingen i Vibyholm 1929. https://www.samlingarna.sormlandsspel.se/noter/noter-efter-seth-carlsson/

Bernhard Boström blev förbundets första kassör och förblev det i 20 år. Han var son till storspelmannen Albert Boström. Så här skrev Gustaf Wetter vid hans bortgång 1957: *"… Med Bernhard Boström har en trotjänare inom Södermanlands Spelmansförbund slutat sina dagar. Han var med midsommardagen 1925 och stiftade förbundet. Utav dessa finns nu inte många kvar. De kan snart räknas på ena handens fingrar. I 20 långa strävsamma år var Boström med i styrelsen och beklädde den ansvarsfulla posten som kassaförvaltare. Övriga ledamöter i styrelsen växlade, men Boström stod kvar ända till 1945 och bidrog verksamt till att skaffa förbundet ett gott anseende och en god ekonomi.* […] *Alltför sällan fick man höra Bernhard Boström spela. Det fanns ju så många andra, som gärna ville framträda. Han spelade sin faders låtar med en klockren, mjuk, men stor ton och på ett försynt spelmansmässigt sätt…"*

Bernhard Boström

C.G. Axelsson, Floda, spelade i sin ungdom tillsammans med Albert Boström och hans söner Ivar och Bernhard och han vann pris i flera spelmanstävlingar. Han komponerade egna låtar och gav ut ett låthäfte på eget förlag som distribuerades till spelmansförbundets medlemmar. Han tecknade också upp låtar efter andra spelmän och bland uppteckningarna finns låtar efter Albert Boström och visor efter Ida Johansson. Notböckerna finns i spelmansförbundets arkiv och på hemsidan. https://www.samlingarna.sormlandsspel.se/noter/carl-gustaf-axelsson-flodafors/

CG Axelsson

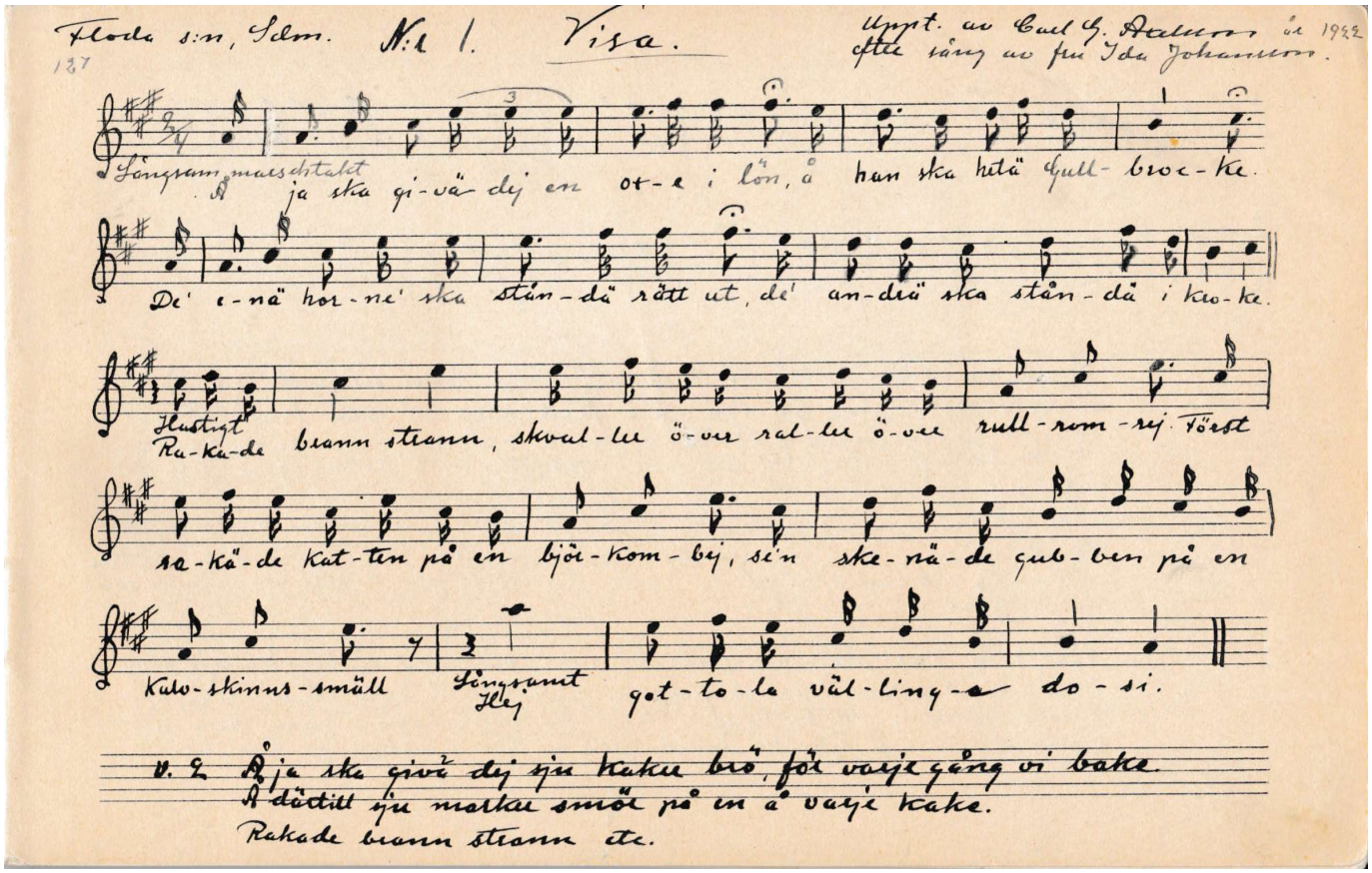
Gustaf Wetter blev sekreterare i förbundet och i slutet av 1930-talet ordförande. Han verkade i styrelsen till sin död – drygt 50 år - och det är omöjligt att sammanfatta hans stora betydelse för spelmansförbundet på några få rader. Gustaf Wetter ledde förbundet med stark hand under många år. Han tecknade ner låtar, komponerade låtar, var med om att bilda (och senare gå ur) SSR, skrev ett otal artiklar, hade ett stort kontaktnät, var en flitig brevskrivare mm mm. Gustaf Wetters uppteckningar finns här: https://www.samlingarna.sormlandsspel.se/noter/gustaf-wetters-uppteckningar-kompositioner-mm/

Gustaf Wetter

Efter hans bortgång handlade hela nr 1-1977 av Sörmlandslåten om Gustaf Wetter och hans gärning. https://sormlandsspel.se/wp-content/uploads/2020/11/1977-1.pdf

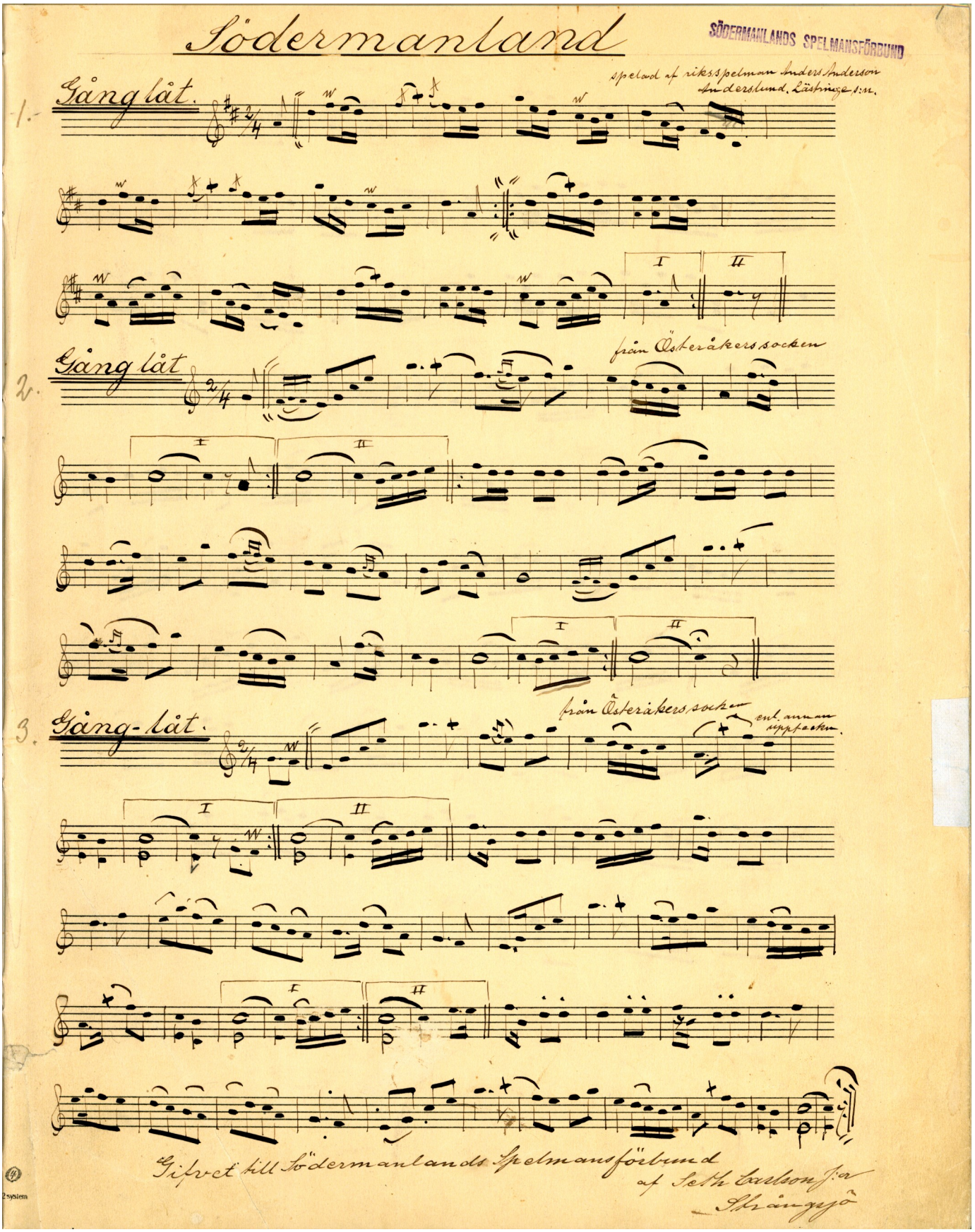

Läs gärna Södermanlands spelmansförbunds **Festskrift** som gjordes 1950 till 25-årsjubiléet. Där finns historik och hågkomster skrivna av Gustaf Wetter och andra som var med vid bildandet 1925. Festskriften finns på hemsidan, https://www.samlingarna.sormlandsspel.se/wp-content/uploads/2013/04/festskrift_1950-f2.2-d-textkompakt.pdf

Midsommartinget Malmköping 1925

ur Seth Carlssons uppteckningar

1995 anordnade Danshögskolan en forskningsförberedande kurs för intresserade lärare. Kursen genomfördes i samarbete med den Pedagogiska Institutionen på Stockholms universitet. Vid den här tiden var sånglekar något jag hade använt mycket i mitt jobb som danslärare på många skolor och under studiedagar med förskole- och skolpersonal. Jag bestämde att mitt utforskande arbete skulle se på sånglekarnas historia och utveckling i Sverige. Efter kursens avslut beslutade professor Erna Grönlund och Anne Wigert att våra arbeten var värda att publicera. 2004 gav Carlssons förlag ut *Röster om danspedagogik.*

Sånglekar – till nytta eller nöje?

Del 1: Begreppsförvirring

Säg sånglek till en infödd svensk och jag tror att de allra flesta tänker på midsommar, julgransplundring och små grodorna. Under ett antal år har jag haft många kurser och studiedagar med sånglekar och har då reagerat på att väldigt många verkar ha mycket negativa tankar om sånglekar. Jag kan i detta känna igen mig själv som barn. Jag vägrade konsekvent att vara med i dansen kring midsommarstången trots mina föräldrars enträgna övertalningsförsök. När jag senare blev medlem i ett folkdanslag kom sånglekar att bli en del av det som jag var tvungen att deltaga i vid midsommar och jul eftersom föreningen åtog sig lekledningar. Det var inte med någon större entusiasm som jag gjorde detta. I samband med den stora folkmusikvågen på 1970-talet kom jag i kontakt med en annan repertoar av sånglekar än den som vi använde i folkdanslaget, och helt plötsligt kom sånglekar att bli en stor del av mitt dansande liv. Jag har sedan dess använt dessa lekar i den undervisning jag bedrivit under många år, både med barn och vuxna. Reaktionerna på dessa lekar har i alla sammanhang varit mycket positiva, även bland tveksamma vuxna. Att vuxna har visat en tvekan när de hör att de skall dansa sånglekar, tror jag dels beror på att många har en föreställning att sånglekar är enbart till för barnen och inget en vuxen kan ha roligt med, och dels att vuxna har stora hämningar när det gäller att sjunga. Många har, liksom jag, fått höra i skolan att de inte kan sjunga. Jag tror dock att det även finns andra förklaringar till att vuxna ryggar tillbaka när de hör ordet sånglek. Jag har funderat mycket över detta under dessa år och har ägnat mig åt att undersöka sånglekens utveckling i Sverige. Jag skall i denna artikel försöka redogöra för mina tankar.

Kärt barn har många namn

Sånglekar har varit en del i svenskarnas umgänge sedan flera hundra år. Under dessa århundraden har man använt flera olika benämningar på det som kallas sånglek. Det kan göra det lite förvirrat eftersom många benämningar fortfarande lever kvar.

Det äldsta skriftliga belägget i Sverige är från tidigt 1600-tal. Riksantikvarien J. Th. Bureus omnämner en ***danslek*** i Bro Skeppslag. Leken han nämner är ”Bro, bro breda” (Dencker, 1960) Enligt Dencker (1960) använde G. O Hyltén-Cawallius och G. Stephens begreppet danslek i ett manuskript till ”Svenska folkvisor” (1800-tal). 1915 dyker begreppet upp igen i en skrift av professor Martin P. N. Nilsson (1915). Nilsson vädjar till folkminnesforskare att forska kring våra danslekar. Nilsson skiljer i detta arbete mellan danslek och sånglek. För Nilsson är rörelserna rytmiserade i dansleken. Dessutom förekommer en dramatisk handling med mimetiska element. Enligt Nilsson saknar sånglekar dessa element. På 1970-talet kom begreppet danslek åter i bruk. Några av oss som var drivande i den sångleksrevival som startade då, valde att kalla sånglekarna för danslekar, för vi ville inte förknippas med Små grodorna.

O. Rudbeck nämner i sin Atlantican 1689 några lekar som sedan gammalt lektes i Sverige. Rudbeck väljer att kalla dessa för ***jullekar***. Denna term kom att bli den vanligaste under hela 1700-talet och de första decennierna på 1800-talet (Danielsson & Ramsten, 1998). En anledning till att jullek kom att bli den dominerande termen, har säkert att göra med att julen var den tid på året då många kalas och lekstugor ägde rum. I det gamla bondesamhället startade en dansperiod på annandag jul och den pågick åtminstone fram till trettonhelgen. Under denna period var det dans i princip varje dag. Ett problem med begreppet jullek är att det inte enbart avser sånglekar. Läser man gamla skildringar av julfirande, förstår man att det även avses andra typer av lekar när man nämner jullekar. Det kan vara vighets- och styrkeprov och sällskapslekar av annan karaktär.

1897 grundades på Skansen en barnverksamhet som kallades Skansens Ringleksbarn. Barnen, som valts ut av stadens lärare, tränades för att visa upp sånglekar för en publik. På Skansen valde man att kalla sånglekar för ***ringlekar*** (Danielsson & Ramsten, 1998). Benämningen ringlek började användas under 1800-talet men fick sin spridning genom Skansens Ringleksbarn. Det kan

MIDSOMMAR PÅ NÄÄS.

från Sånglekar på Nääs 1914

tyckas märkligt att man väljer begreppet ringlekar, eftersom alla sånglekar inte utföres i ring utan även i andra formationer. Dessutom behöver inte alla ringlekar vara lekar med sång.

Under 1800-talets början får begreppet folk en allmän spridning. Under nyromantiken fortlevde 1700-talets svärmeri för lantfolket. Intresset vände sig även mot det forngötiska. I samband med detta ansåg man att folkkulturen var mer ålderdomlig än högreståndskulturen och den moderna stadskulturen. Man menade att folkkulturen blev en förbindelselänk till forntiden och man tillskrev olika företeelser i folkkulturen betydligt högre ålder än de verkligen hade. Mellan åren 1801 och 1827 myntades begreppen: folkspråk, folktro, folkvisa, folkbruk, folknöje, folkpoesi, folkkonst, folkfest, folkkaraktär, folklynne, folkdikt, folkdialekt, folkdräkt, folkdans, folkspel, folkmyt, folkbok, folkmusik, folkkänsla och folkskald (Rehnberg, 1977). I analogi med dessa begrepp bildades också begreppet ***folklek***. Detta kom att användas av bl.a A. I Arwidsson i ”Svenska fornsånger” (1842) och Richard Dybeck i ”Runa. Antikvarisk tidskrift” (1842 – 45, 1847 – 50, 1865 – 76). Begreppet var dock inte entydigt, ty det beskrev dels lekar till sång och dels lekar utan sång.

I början på 1900-talet skapades i Norge en helt ny typ av dans med sång. Med inspiration från den färöiska kvaddansen så började man koreografera dans till folkvisor. Man valde att använda samma steg som i kvaddansen, branlesteg. Vissa av dessa danser blev ganska komplicerade med många turer. Detta togs även upp under lekkurserna på Nääs och i första hand av gymnastikdirektören Inez Mallander. Mallander började skapa danser till svenska folkvisor som hon även försökte lansera i den svenska folkdansrörelsen. Dessa danser kom att kallas ***folkvisedans, sångdans*** eller ***sångvisedans.*** Denna kategori är den enda som inte innehåller det vi i dagligt tal kallar sånglekar.

Det enda begrepp som enbart täcker dans och lekar som beledsagas med sång är ***sånglek***. Det började användas i början av 1800-talet och har varit vanligast sedan dess.

Vad är då en sånglek? Jag definierar sånglek som lek eller dans som man själv sjunger till och där texten berättar vad man skall göra.

Referens:

Tryckta källor

Dencker, N (1960) Sveriges sånglekar. Sammanparningslekar och friarlekar. Uppsala, AB Lundequistska Bokhandeln

Danielsson, E & Ramsten, M; (1998) Räven raskar. En bok om våra sånglekar. Stockholm, Gidlunds förlag.

Nilsson, M. P. N; (1915) Våra danslekar. En vädjan till folkminnesforskarne. Lund, Folkminnen och folktankar.

Rehnberg, M, Folk. (1977) Kaleidoskopiska anteckningar kring ett ord, dess innebörd och användning under skilda tider. Stockholm, Akademilitteratur

—

Erna Grönlund var Danshögskolans första professor i pedagogik
Anne Wigert var huvudlärare i Barndans på Danshögskolan

Sånglekar på Nääs 1915

Finns din grupp med på hemsidan?

På hemsidan finns kontaktuppgifter till sörmländska musikgrupper. Nu behöver vi din hjälp för att hålla listan aktuell. Finns din grupp med eller är det något som ska ändras, läggas till eller kanske tas bort? Gå in på hemsidan och kolla https://sormlandsspel.se/musik/grupper/ och hör av dig till kerstin.lanbeck@telia.com om något ska ändras!

Lästringe gånglåt och vaktparaden…

Regionmusiken skapades 1971 som en civil myndighet i Sverige. Den efterträdde Militärmusiken och organiserades på 22 musikavdelningar i 8 regioner. Syftet var att den skulle verka inom både det regionala offentliga musiklivet, liksom att stå till försvarets förfogande. Tillsammans med stiftelsens Rikskonserters regionala kontor bildades av Regionmusiken 1988 länsmusikstiftelser under landstingen. Då hade de flesta musikavdelningar sedan länge upphört med militära spelningar, vilket var ett högst bidragande skäl till att Arméns musikpluton med värnpliktiga musiksoldater sattes upp 1982 på P10 i Strängnäs.

Spelmannen Sören Olsson var på den tiden förrådschef på P10 och försåg musikplutonen med både instrument, uniformer och all övrig utrustning. Sören kände till den civila roll som militärmusiken hade förr och han tyckte att plutonen borde utöka sin repertoar med något folkligt. Jodå, Äppelbo gånglåt skulle bli militärmarsch!

Sören blev rasande, en dalalåt i Sörmland! Det skulle leda till försämrad service vid kalsongbyten och annat. Sören föreslog ett antal sörmländska marscher och man valde Lästringe gånglåt och gjorde den som figurativ marsch.

Sören gladdes, det här skulle alla se. Varför inte vid vaktavlösningen vid Stockholms slott, där Musikplutonen och Södermanlands Spelmansförbund kunde byta standar med varandra för att bekräfta det goda samarbetet?

Nej, ceremonielet vid vaktavlösningen ändrar man inte hur som helst! Det krävdes många underhandlingar innan tillstånd till slut gavs.

En handfull sörmländska spelmän och musikplutonen framförde sina respektive tolkningar av Anders Anderssons gånglåt och standar växlades och när alltsammans var genomfört sa Yngve Andersson – sonson till Anders – Om farfar kommit upp ur graven nu och sett detta så skulle han ha doge (sörmländska) direkt.

Marschen finns på Spotify, tror inte det är livsfarligt att lyssna.

Arne Blomberg

Invigningskonserten på Elektron, den 25/1 2025. Hur vi gjorde…

1925 bildades Södermanlands Spelmansförbund, som det första av Sveriges alla spelmansförbund. En grupp driftiga herrar såg till att sammanföra Sörmlands spelmän under en gemensam fana. Stadgar skrevs och ett insamlingsarbete påbörjades. Våra spelmän dokumenterades och ett arkiv startades, vilket idag innehåller många skatter och ekon från den tid som varit. Efterhand blev gruppen med driftiga herrar också förstärkt med driftiga damer.

Under åren har de olika jubiléerna uppmärksammats på olika sätt. Arkivmaterialet vet att berätta att de flesta jubiléer firats på olika sätt. På 50-och 60-talet var det oftast i form av jubileumsstämmor med storståtliga kalas med närvaro av diverse potentater medan det under andra tider varit ett mer sparsmakat firande. Om allt detta finns att läsa på annat håll i tidningen.
Nu hade det blivit 2025 och det var dags att fira 100 år. Tankar och idéer om hur det skulle firas hade diskuterats under flera år. Tiderna då storståtliga kalas avhölls kändes förbi, men man ville ju ändå göra något lite extra då det ju faktiskt var jämna 100 år, som skulle firas! Jag blev ombedd att ansvara för en Invigningskonsert och efter några dagars funderande tackade jag ja. Jag bad Ing-Marie Rapp och Lotta Fernros – två dådkraftiga kvinnor – om hjälp. Vi satt framför våra datorer i digitala möten och födde, bollade och förkas-

Foto: Arne Blomberg

tade idéer. Ibland kom vi på något bra också. Jag hade en diffus idé om vad jag ville göra. Jag ville presentera musik, sång och dans i en helhet. Jag ville presentera en stor bredd i utförandet hos artisterna. Jag ville visa ett stort åldersspann från våra gamla rutinerade veteraner till våra unga och nyskapande musiker och jag ville engagera publiken i alltsammans.
Vilka artister ville vi ha då? Vi ville inleda med något spektakulärt. Kulning är inte så sörmländskt men absolut speciellt och annorlunda. Karin Kolterud och Nina Grigorjeva fångade publiken med kohorn och kulning från olika håll i den fullsatta salen. Det obligatoriska allspelet avverkade vi mitt i salongen till publikens stora glädje. Publiken fick också sjunga allsång i några sörmländska visor under Karin Kolteruds ledning och den fick senare under eftermiddagen även prova på alldans i bänkraderna.

Dansgruppen Hopslaget hade ett styvt jobb denna eftermiddag, då de framträdde i, i stort sett, alla nummer med en odyssé av olika sörmländska danser, inklusive den från Widmarkskonserten uppmärksammade Fransäs-dansen med tillhörande stråkkvartett och, innan paus, ett eget nummer, som avslutades med deras egen 5-taktspolska! Slängpolska Social Club hade bra sväng på sina fina arrangemang, Håkan Frykmo briljerade på såväl klarinett som munspel, Nyköpingshus Spelmansgille representerade det trygga och traditionella, Louise Bylund och Thor Pleijel fick det att klinga vackert på nyckelharporna innan grupperna Kviga och Adam Bülow Trio fick avsluta konserten. Alltihopa hölls ihop av Sigridslunds Stolthet – Åsa och PeO Jacobsson.

Vi jagade sponsorer, vi tapetserade Gnesta med omnejd med affischer, vi bombarderade sociala medier med information och vi fick en stor fin artikel i vår lokala gratistidning Östra Sörmlandsposten.
Tack till Studieförbundet BILDA, Kilen Krysset, LIONS Gnesta, Guldsmen´s Gnesta och Mr Bloom. Ett stort tack även till SPF Gnesta, som med den äran serverade fika i pausen.
Kvällen avslutades med jam- och buskspel samt dans och den bokade Food Trucken hade fullt sjå med att servera mat till alla hungriga.
Se det var en riktig Invigning!

/Leif Johansson, arrangör

Foto: Ing-Marie Rapp

HOPSLAGET

Hopslaget är inget vanligt folkdanslag. Det anar man när man ser en av deras uppvisningar. Det här är gänget, som tagit dansuppvisningen till en högre nivå och genom vackra och skickliga koreografier av Ing-Marie Rapp bjuder in publiken till en scenisk upplevelse för både ögon och öron.
Men vi tar det från början. Ing-Marie Rapp är och var en van folkdansare med en stor förkärlek för den s.k. folkliga dansen med främst polskor från olika delar av landet. 1988 fick hon idén att dra igång ett nytt folkdanslag med en lite annan målsättning. Det här var tiden då man ville sätta in folkdansen i en annan kontext och i bräschen gick den 1978 bildade halvprofessionella Svensk Folkdansensemble, grundad av Henry Sjöberg och Lilian Karina. Ing-Marie handplockade några duktiga danspar från olika håll och bildade en ny grupp med det fyndiga namnet HOPSLAGET. Själv hade jag redan en fin kontakt med Ing-Marie och hennes dåvarande sambo efter några folkdansresor till olika festivaler i Europa, så när Ing-Marie frågade om jag ville vara med och spela, så var svaret självklart. Med Ing-Marie fick jag som spelman i Hopslaget en större roll än att vara musikmaskin. Att skapa en dans eller en koreografi blev en dialog mellan henne och mig där jag fick komma med musikaliska förslag och där slutresultatet blev något för såväl syn som hörsel. Det var ett roligt och utmanande arbete att hitta musik till Ing-Maries alla idéer, men jag gav även henne huvudbry ibland när jag kom med en låt, som jag tyckte om att spela och ville ha med i föreställningen. I hennes skapelser och produktioner har hon varit noga med att bevara steg och karaktärer i de traditionella danserna medan hon haft en friare inställning till de s.k. uppställningsdanserna från folkdansrörelsen.
Genom åren har Hopslaget uppträtt på många ställen runt om i landet. På Rättviksdansen var vi flera gånger, vi har varit på stämman i Ransäter liksom på Skansen. Vår senaste föreställning, där vi dansar till Dan Anderssons visor, gjorde stor succé i Ludvika för några år sedan och vi är ombedda att återkomma under hösten 2025. Vi har även uppträtt på festivaler i Italien, Portugal och Nederländerna.
Medlemmarna i danslaget har bytts ut genom åren och numera är de enda återstående från starten Ing-Marie och undertecknad. Mina spelkamrater har också varierat genom åren. Det har varit fantastiskt roligt att få samarbeta med ett sånt här härligt gäng med duktiga amatördansare. Det vill gärna bli bra!

/ Leif Johansson, spelman

Vad har spelmansförbundet betytt för mig

Mina första minnen av Sörmlands spelmansförbund är från Julitastämmor i slutet av 1950-talet. Morfar hade från en god vän fått höra talas om dessa storslagna stämmor som anordnades på midsommardagen. Vi räknade ut att det skulle gå att ta sig från vår landsvägskant till stämmoplatsen med allmänna kommunikationer och det avgjorde saken. Morfar njöt i stora drag för han kände igen sig från de spelmanstävlingar som han och mamma hade besökt på 1920 och 30 talen. Till Tullgarn, Ånhammar och Vibyholm hade de kunnat ta sig med cykel och följt hela dagar med idel tävlande solospelmän.

Mängden av spelmän som tågade och framträdde vid allspel och den månghövdade publiken i Julita var imponerande. Det var nog där och då som jag bestämde mig för att bli en del av allt detta. Morfars fars lilla fiol renoverades och musikskolans lektioner kom lägligt tillsammans med ivrigt samspel med morfar. Redan 1961 besökte jag min första stämma som deltagare i Eskilstuna folkets park. Stämman var nästan slut när mamma och jag anlände efter en rejäl tågförsening, men ett litet solofram trädande hanns med. Det var då som spelmanshövdingen Gustaf Wetter kom med omdömet ”flickan spelar ju som en hel karl” om det ska vara någon heder med det lade han klädsamt nog till. Det lokala spelmanslaget tog emot mig och där fick jag en grundrepertoar av de vanligaste sörmländska låtarna. Våren 1962 hölls årsmötet i Nyköping och där blev jag inskriven som medlem.

Om jag ska ge mig på att beskriva vad spelmansförbundet betytt för mig så är det främst en tillhörighet. Föreningsfostran och ett stort mått av mod till att framträda och att yttra sig har följt med. Förebilderna har oftast varit män, men jag har tagit plats och fått göra det. Numera gläds jag åt att yngre kvinnor verkar i vårt förbund och möjligen har jag där varit en förebild. Det kan tyckas att jag stannat kvar i styrelsen alldeles för länge men eftersom det varit roligt (för det mesta) och varit lärorikt så har det blivit så. Kontinuitet och kunskapsöverföring behövs såväl i musicerandet som i styrelsearbetet.

Vilka mörka sidor finns det då? Att lasta en barnvagnsinsats i baksätet i bilen och ge sig iväg en vinterkväll på hala vägar i tiotals mil för att bevista möten hör inte till den ljusa sidan. Att på nära håll få uppleva misstänksamheten, ibland gränsande till motsättningar mellan spelmän och dansare har varit tungt. Ändå är det utgående från detta föreningsengagemang som jag fått vänner för livet. Spelmansförbundet är också en kunskapsbank av stora mått som har haft stor betydelse för mig i andra folkmusikaliska sammanhang. Det som så många unga i folkmusiksverige tar för självklart, att musik och dans hör ihop har inte alltid varit fallet. Det idoga arbetet i den riktningen inom vårt spelmansförbund har haft stor betydelse över hela landet. Inriktningen på föreningsarbetet redan på tidigt 1970-tal och den seriösa medlemstidningen har varit vårt kännemärke. Att många unga personer som har intresse för folkmusiken och dansen numera väljer att stå utanför föreningslivet är ett sorgligt faktum. Det är inte jag som fyller hundra år men väl detta spelmansförbund. Nu är det roligt och givande, så jag hänger väl kvar ett tag till.

/Christina Frohm

Bild 1: Övning med Daga spelmanslag 1962. Karl-Axel Ternström, Stig Söderström, Åke Liljeholm och Erik Wårdemark

Bild 2: Julitastämman 1959 med mamma

Bild 3: Första bilden med folkdräkten som morfar hade bekostat materialet till och som jag och mamma hade sytt.

Vad har spelmansförbundet betytt för mig

För att ta det från början.

1957, midsommar och sedvanlig spelmansstämma på Julita Skans, numera Julita Gård.

Jag hade inte fyllt 14. Det var fint väder på midsommardagen och en av våra grannar, tillika min pappas kusin, frågade om jag ville följa med och lyssna. Vi tog oss dit med cykel, 17 km enkel resa. Det blev en upplevelse som jag fortfarande bär med mig i minnet.

Väldigt mycket folk och mycket spelmän. Det var naturligtvis spelmän från Sörmland men även från Östergötland, Närke, Västmanland, Uppland och Stockholm.

När jag några år senare tog mod till mig att ta med fiolen fick jag mer kontakt med många av spelmännen, en ungdom som spelade fiol och var intresserad av låtspel var i deras ögon ovanligt. Några av dem jag träffade för första gången på Julita hade jag sedan kontakt med så länge de levde. Erik Sahlström och Viksta-Lasse från Uppland och smålänningen Bertil Rydberg som blivit närking är ett par exempel.

Om inte spelmansförbundet funnits hade detta inte skett.

När spelmansförbundet i slutet av 60-talet började med kurser i gehörsspel var jag en av deltagarna. Senare blev jag lärare på dessa kurser. När jag nu ser tillbaka på min insats där har jag en känsla av att jag då nog var ganska medioker som pedagog.

Det jag uppskattar mest är nog de personliga kontakter som jag fått via förbundet. Kontakter som fått mig att utvecklas, kontakter som inspirerat mig både musikaliskt och som person. Kontakter som inte var spelmän men som hade ett stort intresse för folkmusiken. Jan Ling och Henry Sjöberg är två sådana exempel.

Med ovanstående som bakgrund kan man nog säga att förbundet bidrog till att jag bytte yrke från tekniker till stråkpedagog. Under utbildningen till armétekniker på radiosidan ingick en del allmänbildande ämnen, bl.a. historia. Läraren där var en bland de bästa jag träffat. Han hade enskilda samtal med varje elev och till mig sade han ”Andersson skall inte bli tekniker, Andersson är humanist”. Så rätt han hade även om jag sedan ägnade ett decennium åt tekniken.

Sedan blev det en pedagogisk utbildning följt av 26 år i Kulturskolan i Södertälje.

Så, om inte spelmansförbundet funnits är det långt ifrån säkert att mitt liv formats som det har gjort.

Spel-Ingvar Andersson

Äntligen!

En stor del av förbundsarkivets notsamling finns på hemsidan, men inte visböckerna. Nu blir det äntligen av.

Resultaten av visinsamlingen på 1990-talet, julvisor från 1860-talet, Emil Öbergs uppteckningar från 1880-talet, visböcker från förra sekelskiftet, mm.

Kolla på hemsidan under Samlingarna!

Vårt Låtläger och så vidare…

Hur ska vi nå våra ungdomar? Den ständigt aktuella frågan, som har ställts av föräldrar, lagledare, organisationer, föreningar och många andra. I vårt anrika spelmansförbund har den frågan länge varit under luppen och diskuterats. Många olika försök har gjorts och en del har utfallit väldigt positivt medan andra åtgärder snabbt har fallit i glömska. Låtkurser och diverse läger har vi haft så länge jag kan minnas (vilket är nånstans i mitten av 70-talet) och de har samlat mestadels spelmän, som lämnat sin ungdom för olika länge sedan. Frågan kvarstod alltså. Hur skulle vi nå våra ungdomar? En liten tjuvtitt utanför den sörmländska bubblan gav vid handen att det i flera landskap startats låtläger och låtkurser för barn och ungdomar. På landets Musikhögskolor fanns lärarutbildningar för folkmusiker. Musik- och Kulturskolorna började befolkas med lärare med gedigen folkmusikbakgrund. och själv hade jag börjat jobba på Kulturskolan i Trosa. Vad göra? Starta ett Låtläger förstås. Jag vill påstå att idén kom från Anita Hedlund, men att hon och jag tillsammans snickrade ihop ett koncept, som skulle kunna bli till något riktigt bra. Vi var fulla av optimism och entusiasm. Anita Hedlund på dåvarande Kultur i Sörmland, numera Scenkonst Sörmland, och jag som delvis frilansande folkmusiknörd. Inbjudan till första Låtlägret 1998 gick till länets Musikskolor (ja, så hette det då) och det kom 11 deltagare. Vi var på Ansgarsgården utanför Flen. Där fanns rum, mat, grönområden, kurslokaler – och det viktigaste av allt – en badplats.

Andra året kom 25 deltagare och tredje året var det fullt – 40 st. Låtlägret pågick sen i många år med runt 40 deltagare om året. Många av barnen blev tonåringar och unga vuxna på vårt Låtläger och det var så roligt att se hur kul de hade. De hade hittat ett gemensamt intresse. De var inte ensamma om sin passion för folkmusik. Steg 1 uppnått, kände vi. Vi har nått våra ungdomar. Hur gör vi sen då? Hur håller vi dem kvar? Det visade sig svårare. Det fanns (finns) inga självklara platser/ställen/grupper att hänvisa vidare till. Många av våra Låtlägerungdomar har idag slutat att spela och gör andra saker, men tillräckligt många fortsatte och hittade kurser och vidareutbildningar och folkhögskolor, som ledde till musikhögskolor och idag har vi många sörmländska f.d. Låtlägerungdomar, som antingen jobbar som lärare på våra Kulturskolor (ja, så heter det nu) eller jobbar som frilansande folkmusiker på scenerna runt om i Sverige och också utomlands.

Så kan det gå om man anmäler sig till ett sörmländskt Låtläger och upptäcker att det är kul/häftigt/coolt med folkmusik. Jag är glad och lite stolt över att ha varit en liten del av denna utveckling. En vecka på ett sörmländskt Låtläger kan vara starten på en fantastisk karriär eller också blir det ”bara” en jättekul vecka att minnas och berätta om, men oavsett vad det blir så lämnar det minnen och intryck, som du bär med dig hela livet.

/ Leif Johansson, Låtlägret 1998 – 2010.

Låtlägret 2006 Lägervrål, foto Leif Johansson

Buskspel på årsmötet. Från vänster Eira Blauberg, Tomas Nilsson och Arne Blomberg. Eira är 21 och Arne fyller i år 85

UNIKT TILLFÄLLE!

1925 Jubileumsstämma i Dunker 2025

14 juni 2025

Lördagen 14 juni 2025 äger den stora ***Södermanlands 100-års spelmansstämma*** rum! Ett unikt tillfälle att vara med och fira hundraåringen.

Det hela sker på Idéfarmen, Lundby, Dunker. Dagen kommer att inledas med en kortkurs i kulning med Karin Kolterud. Under dagen kan du även deltaga i en låtstuga med Björn och Edit Ek och en kortkurs i slängpolska i tradition efter Beda och Karl Andersson från Dunker, med mig, Bert Persson. Dessutom kommer det att finnas möjlighet för dig som spelar ”knäppinstrument” att deltaga på en kortkurs under ledning av Simon Stålspets. Mer information kommer senare.

Stämman inleds sedvanligt med ett allspel. Under den efterföljande konserten får du möta spelmän och höra musik från många delar av Södermanland och blir du inspirerad och spelsugen finns goda möjligheter till ”buskspel”.

Inför 100-årsjubileet så utlyste förbundet en kompositionstävling, ”100-årsmarschen”. Under dagen kommer vinnaren av kompositionstävlingen att utses.

Dagen avslutas med middag och förhoppningsvis även dans!

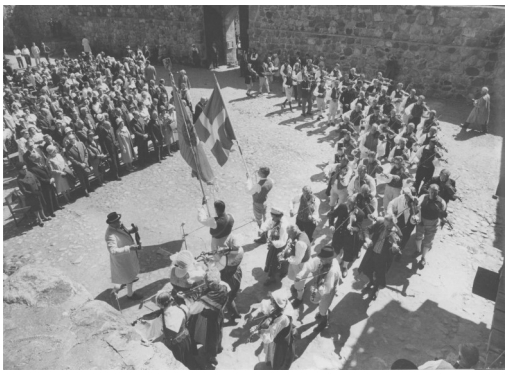
Mer information om allspelslåtar, anmälning till middag och eventuella kostnader finns (eller kommer att finnas) i Nyhetsbrev, i förbundets facebookgrupp *Södermanlands spelmansförbund* och/eller på hemsidan *sormlands-spel.se*.

Idéfarmen är en event- och kursgård som ligger i Dunker, strax nordost om Malmköping. (hittas om du i kartprogrammet söker på ”Dunker, Lundby 1”). Med hopp om att vi ses på Idéfarmen hälsar jag och ”stämmogeneralen” Rolf Siwertz er hjärtligt välkomna att fira Södermanlands spelmansförbund 100 år och den sörmländska folkmusiken!

Bert Persson
ordförande

Spelmansstämma Julita okänt år

Jubileumsstämma Nyköping 1965

Melker Andersson, Anders Andersson, AF Bergström, Carl Erik Ericsson, CA Olsson, JA Ekvall. Ånhammar 1932

Returadress: Södermanlands Spelmansförbund, Leif Johansson, Torggatan 18c lgh 1302, 646 33 Gnesta

Årsmötet 2025.

Årets årsmöte avhölls i legendariska kvarter i Eskilstuna. Fristadens café och våffla tog emot oss i ett av Rademachersmedjornas hus, med anor från 1600-talet. Vi undfägnades, som brukligt, med kaffe och macka vid ankomsten och efter sedvanligt allspel var årsmötet igång. Gamle Eskilstunabon Bosse Björkman svingade elegant klubban genom mötet och inte ens punkten ”val av valberedning”, som alla årsmöten brukar haka upp sig på, tog särskilt lång tid.
Inga dramatiska förändringar i styrelsen skedde. Bert Persson omvaldes med acklamation till ordförande. Lotta Fernros uppgraderades från suppleant till ordinarie ledamot och ersatte Emma Tjärnström. Ny suppleant blev Maria Munkhammar - ännu en av Låtlägrets tidigare adepter. Birgitta Stenberg avgick på egen begäran från redaktionskommittén, som tills vidare kommer att bestå av två personer. Årets valberedning kom att bestå av Tomas Nilsson (sammankallande), Anna Fäldt och Ola Brostam. Planerna för jubileumsåret presenterades, och vi välkomnades särskilt till själva 100-årsstämman på Idéfarmen i Dunker den 14/6, som blir höjdpunkten på firandet.
Eva Tjörnebo tilldelades årets guldmärke och upphöjdes till hedersmedlem och som tack sjöng hon en svängig slängpolska så att självaste ordföranden inte kunde motstå att ta några små danssteg. Undertecknad framförde en hälsning från allas vår Iréne Sjöberg, som nyligen firat sin 96:e födelsedag.
Innan den efterlängtade middagen serverades utbröt allmänt fiolspel, som samlade såväl ung som gammal och en lång rad sörmländska klassiker ekade ut i rummet.
En trappa ner var det dukat och där fick vi njuta av helstekt fläskytterfilé med en delikat pepparsås. Den sedvanliga musikaliska inramningen bestod denna afton mestadels av visor, men innan kaffet serverades spelades, som gjorts sen urminnes tider, Hilding Anderssons fina ”Kaffetåren”. En trappa upp fortsatte några entusiaster spela, medan vi andra försvann i den kyliga aprilkvällen för att ta oss hemåt. Årsmötet 2025 var slut.

Omvalde ordföranden Bert Persson och årets hedersmedlem Eva Tjörnebo

/ Leif Johansson